

Research Paper

**Determining the Spatial Performance of Rural Areas in terms of Ecotourism
Development Potential (Case Study: Ardabil County)**

B. Imani¹, S. Alavi²

Received: 11 May, 2022

Accepted: 31 December, 2022

Abstract

Introduction

The tourism industry is considered as a vital factor for the economy due to job creation and income generation. But tourism, along with positive effects, especially in the economic field, can sometimes have negative effects. Considering the negative effects caused by tourism, the concept of sustainable tourism was born, and among the many approaches for sustainable tourism, ecotourism was proposed as the most compatible type of tourism with the greatest potential. This form of tourism has a deep respect for people, tourist places and objects that are visited, and in it, a special emphasis is placed on protecting natural and cultural resources, involving local people in planning processes and creating prosperity for this. Among the tourism opportunities available in rural areas, the presence of natural attractions, pristine landscapes and suitable weather strengthens the ground for the development of ecotourism in villages more than other aspects of tourism development and as a complementary economy. Rural is a useful solution to reduce poverty and reduce migration from rural to the city and increase the level of welfare of rural people, and it can have an all-round effect on the lives of rural people. Considering the importance of ecotourism in national and regional development and the fact that Ardabil county as the center of Ardabil province is prone to develop ecotourism at the country level, and since it has unique ecotourism features and these features and advantages can be considered the basis of sustainable rural development of

1. Corresponding Author and Associate Professor of Geography and Rural Planning, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. (imani_b@uma.ac.ir)

2. PhD in Geography and Urban Planning, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

the city if planned, according to the importance of this part of tourism, the present research was conducted with the aim of determining the spatial performance of rural areas in terms of the ability to develop ecotourism in Ardabil county.

Materials and Methods

In terms of purpose and nature, the current research is of applied type and analytical and descriptive methods respectively. The geographical area under study is 52 rural points with a population of over 500 people from the three districts of Somrin (7 villages), Markazi (34 villages) and Hir (11 villages) in Ardabil county and the sample size is 50 students and professors of tourism to determine the importance of indicators. Quantitative data used in this research was obtained through the information contained in the birth certificates of the settlements published by the Deputy of Rural Development and Underprivileged Regions of the country and was analyzed using Guttman's model.

Results and Discussion

According to the results of Guttman's model, out of 52 studied villages, 3 villages have been evaluated at the tourism pole level, 21 villages at the center level and 28 villages at the tourism point level. In this way, 54 percent of the villages are at the level of tourist spots, and the average of these villages is less than 3.65, and 40 percent of the villages are at the level of tourist centers. As a result, the studied villages have not benefited from the benefits of ecotourism in the same way. Also, the results of the analysis of the poles of ecotourism by different parts of Ardabil county showed that the average of Somrin part is equal to 3.65 and according to this, Somrin village with an average of 6.56 and the highest score as a pole is in the central part of Ardabil county. Anzab Alia village with a score of 6.22 as a tourism hub and Hir section with an average of 3.96 has the best performance among other sections. In this part, Aralavi Bozorg village with the highest average which is equal to 6.44 can become a tourist hub if planned. Also, in the meantime, the village of Qezal Qiyah with a score of 5.33 has a high potential to change the function of the tourism center to a tourism hub.

Conclusions

Since all villages do not have the ability to develop in the field of tourism or this ability is very weak, it is necessary to select the villages that have a higher ability in the field of tourism than other villages with knowledge. According to the results of the village of Somrin, Anzab Alia and Aralvi Bozorg were chosen as the tourist hub of Ardabil county. Villages that have the function of tourism poles are the first priority for investment in the development of ecotourism. Tourism centers are those villages that, if strengthened, have the ability to become tourism hubs. There are 21 rural spots in Ardabil county. The tourism spot is considered as the third priority in the discussion of ecotourism development. Out of the 52 studied villages, 28 villages have the spatial function of a rural spot, which needs to be strengthened during a long-term planning. Also, among the three districts of Ardabil county, in terms of average, Hir district is in the first priority with an average of 3.96, Somrin district is in the second priority with an average of 3.65, and Central district is in the third priority with an average of 3.51.

Keywords: Spatial Performance, Ecotourism, Rural Areas, Ardabil County.

روستا و توسعه

سال ۲۶، شماره ۱۰۳، پاییز ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی به لحاظ توان توسعه اکوتوریسم (مطالعه موردی: شهرستان اردبیل)

بهرام ایمانی^۱، سعیده علوی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۲/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۰

چکیده

توسعه اکوتوریسم با ایجاد فرصت‌های شغلی منافع اقتصادی بی‌شماری را به طور مستقیم متوجه مردم بومی می‌سازد. گردشگری روستایی نیز به‌عنوان اقتصاد مکمل روستایی راهکاری مفید در جهت کاهش فقر و مهاجرت‌های روستایی به شهرها و افزایش سطح رفاه مردم روستایی مطرح هست که با توجه به ماهیت اکوتوریسم و همخوانی و سازگاری آن با توسعه پایدار می‌تواند رونق اقتصادی روستا را در پی داشته باشد. در این راستا پژوهش حاضر با هدف تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی به لحاظ توان توسعه اکوتوریسم در شهرستان اردبیل انجام شده است. پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی، ۵۲ نقطه روستایی از بخش ثمرین، مرکزی و هیر با جمعیت بالای ۵۰۰ نفر را مورد مطالعه قرار داده است. جهت تعیین عملکرد فضایی روستاها از نه معیار در قالب پنجاه شاخص استفاده شده که با استفاده از مدل ANP وزن‌دهی شده و تحلیل‌ها به کمک مدل گاتمن و تاپسیس انجام شده است. نتایج نشان داد که روستای ثمرین، آرالوی بزرگ و انزاب علیا با میانگین به ترتیب ۶/۵۶، ۶/۴۴ و ۶/۲۲ جز قطب گردشگری شهرستان اردبیل و روستاهای سلطان‌آباد،

۱- نویسنده مسئول و دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. (imani_b@uma.ac.ir)

۲- دانش‌آموخته دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

DOI: 10.30490/rvt.2023.358271.1459

قرل‌قیه، حکیم قشلاقی با میانگین بالای ۵ از پتانسیل بالایی برای تبدیل شدن به قطب گردشگری برخوردار هستند. همچنین ۲۱ روستا دارای عملکرد فضایی کانون گردشگری و ۲۸ روستا دارای عملکرد فضایی نقطه گردشگری هستند. همچنین نتایج مدل تاپسیس نشان داد که روستای ثمرین دارای بهترین عملکرد برای توسعه اکوتوریسم روستایی و روستاهای آرالوی بزرگ، پیراقوم، انزاب علیا در رتبه‌های دوم تا چهارم قرار دارند.

کلید واژه‌ها: عملکرد فضایی، اکوتوریسم، نقاط روستایی، شهرستان اردبیل.

مقدمه

ظهور و استفاده روزافزون حمل و نقل مدرن، فناوری‌های ارتباطی و تحول گسترده اجتماعی-اقتصادی مانند رشد سریع شهرنشینی، تسلط ایدئولوژی سرمایه‌داری و افزایش درآمد از سال ۱۹۶۰ منجر به رشد گردشگری شده و به‌عنوان وسیله محرک بالقوه برای توسعه اقتصادی و حفظ معیشت مردم مطرح شده است (Balkaran & Maharaj, 2014). در واقع کشورها صنعت گردشگری را به دلیل ایجاد شغل و تولید درآمد به‌عنوان یک عامل حیاتی برای اقتصاد خود در نظر می‌گیرند که می‌تواند راه حلی مناسبی برای توسعه در نظر گرفته شود (Rivera & Gutierrez, 2018; Nazmfar et al., 2019). اما گردشگری در کنار اثرات و ابعاد مثبت به‌خصوص در حوزه اقتصادی، در مواردی نیز می‌تواند به دلیل عدم توجه به اثرات احتمالی و نیز مدیریت بهینه، حامل اثرات منفی در حوزه‌های اجتماعی-فرهنگی، زیست‌محیطی و حتی اقتصادی باشد (Ghorbani et al., 2013; Faraji et al., 2016). اثرات منفی اجتماعی و اقتصادی توسعه گردشگری شامل کالایی شدن فرهنگ، افزایش جرم، تغییر و جابجایی نیروی کار کشاورزی به بخش گردشگری، مهاجرت و تغییر در ارزش‌های اجتماعی و مذهبی و اثرات زیست‌محیطی مانند آلودگی آب، آلودگی هوا و آلودگی‌های صوتی جامعه میزبان است (Sadeghi & Ghaedamini Harouni, 2020; Khosrowjerdi & Nouripour, 2016). در این میان، با توجه به اثرات منفی ناشی از گردشگری، مفهوم گردشگری پایدار به وجود آمد (Ocampo et al., 2018; Wang et al., 2016). بنابراین مهم است که فعالیت‌های گردشگری در مقصد مورد نظر رضایت گردشگران را بدون آسیب رساندن به منابع طبیعی این مکان‌ها برآورده سازد (Blancas et al., 2015). در میان رویکردهای متعدد برای گردشگری پایدار، اکوتوریسم به‌عنوان سازگارترین نوع گردشگری (Taghdisi et al., 2014) با بزرگ‌ترین پتانسیل مطرح شد که به تعبیر بلانگی و وود (Blangy & Wood, 1993) اکوتوریسم

سفر مسئولانه به مناطق طبیعی است که محیط زیست را حفظ و رفاه مردم محلی را تقویت می‌کند. این شکل گردشگری احترام عمیقی نسبت به مردم، مکان‌های گردشگری و اشیایی دارد که مورد بازدید قرار می‌گیرند و در آن تأکید خاصی بر حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی، درگیر کردن مردم محلی در فرایندهای برنامه‌ریزی و ایجاد رفاه برای آن‌ها مشاهده می‌شود (Seydaei et al., 2013). بنابراین اکوتوریسم به‌عنوان یک بخش توسعه پایدار صنعت گردشگری شناخته شده که باید از لحاظ ارائه مزایای اجتماعی-اقتصادی و نتایج حفاظت از محیط زیست در سطوح محلی و جهانی پاسخگو باشد (Cobbinah et al., 2017). توسعه اکوتوریسم می‌تواند با ایجاد فرصت‌های شغلی منافع اقتصادی بی‌شماری را به طور مستقیم متوجه مردم بومی کشورها سازد. همچنین اکوتوریسم از بنیان‌های توسعه پایدار جوامع و راهی برای حفظ چشم‌اندازها و ذخایر طبیعی است (Maleki et al., 2014). چنانچه که طبق اظهار نظر جامعه بین‌المللی اکوتوریسم در سال ۲۰۰۶، اکوتوریسم سه برابر بیشتر نسبت به فعالیت گردشگری جهانی رشد داشته و گردش مالی بیش از ۸/۱۳ میلیارد یورو را تولید کرده و به دلیل ارتباط نزدیک با منابع طبیعی و خرده‌فرهنگ‌ها، معرف ارزشمندترین شکل گردشگری پایدار است (Motlagh et al., 2020). همچنین سازمان جهانی گردشگری^۱ (۲۰۱۲) پیش‌بینی می‌کند که اکوتوریسم در دو سال آینده سریعاً رشد خواهد کرد و انتظار می‌رود که به طور کلی هزینه‌های جهانی در زمینه اکوتوریسم با نرخ بالاتری نسبت به صنعت گردشگری افزایش خواهد یافت. در حقیقت، اکوتوریسم راهی برای محافظت از محیط طبیعی و ابزاری برای احیای اقتصاد محلی تلقی می‌شود. از این نظر، اکوتوریسم ممکن است به همراه افزایش آگاهی در بین ذی‌نفعان در مورد لزوم حمایت از تنوع زیستی و حفظ میراث فرهنگی، به تقویت منافع اقتصادی برای جامعه محلی کمک کند (Shoji & Tsuge, 2015). در واقع، اکوتوریسم به‌عنوان شکل جدیدی از گردشگری، در حال حاضر نیروی محرک بالقوه برای توسعه اقتصادی و حفظ معیشت مردم در نظر گرفته می‌شود. این شکل از گردشگری صرفاً به معنای "سفر به طبیعت" و بازدید از مناطق دست‌نخورده نیست بلکه سعی در ایجاد روابط سالم و عادلانه بین انسان با طبیعت و میزبان با میهمان دارد و از لحاظ نظری، متعادل کننده روابط قدرت است و منجر به عدالت بین نسلی و پایداری محیط زیست می‌شود (Mohammadian Mosammam et al., 2016). حفاظت همه‌جانبه از محیط زیست با بیشترین توجه و توسعه اکوتوریسم به‌عنوان عاملی در راستای توسعه منطقه‌ای با هزینه‌های بهینه، از اهداف اصلی در سازمان‌دهی فعالیت‌های اکوتوریستی به شمار می‌رود که لازمه

این امر، شناسایی مناطق مستعد اکوتوریسم و برنامه‌ریزی برای این مناطق، به‌منظور جذب علاقه‌مندان و ایجاد امکانات زیربنایی برای آن‌ها از جمله راهکارهای توسعه صنعت اکوتوریسم است (Hamzah, 2017). از آنجایی که نقاط روستایی از پتانسیل‌های گردشگری در ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و طبیعی برخوردار هستند، بر همین اساس می‌تواند یکی از کانون‌های گردشگری در قلمرو سرزمینی باشند. از میان فرصت‌های گردشگری موجود در مناطق روستایی، وجود جاذبه‌های طبیعی، چشم‌اندازهای بکر و آب و هوای مناسب، زمینه را برای توسعه اکوتوریسم در روستاها بیش از سایر جنبه‌های توسعه گردشگری تقویت می‌کند (Sejasi et al., 2015). در واقع، اکوتوریسم مناطق روستایی با توجه به ظرفیت‌های طبیعی و فرهنگی موجود در روستاها، می‌تواند فرایند باارزشی در تجدید حیات روستاها، ایجاد اشتغال و درآمد برای روستاییان باشد (Mirzaei et al., 2018); (Habibi et al., 2021) و به‌عنوان اقتصاد مکمل روستایی، راهکاری مفید در جهت کاهش فقر و کاهش مهاجرت‌های روستایی به شهر (Ghanbari et al., 2019) و افزایش سطح رفاه مردم روستایی مطرح شود که می‌تواند تأثیر همه‌جانبه بر زندگی مردم روستایی داشته باشد (Navabakhsh & Rafiifar, 2010). به طور کلی، اقتصاد روستایی با توسعه گردشگری روستایی پویاتر شده و در نتیجه ارزش‌افزوده اقتصادی و کیفیت زندگی روستاییان بهبود می‌یابد (Najafi & Najafi, 2020). هرچند گردشگری روستایی راه حل نهایی برای تمام مشکلات نواحی روستایی نیست، اما از کارکردهای مهم آن، توسعه مناطق دارای پتانسیل این کاربری است (Tavallaei et al., 2013). در این میان، برخی از روستاهای کشور با مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مواجه بوده و در آن‌ها کمتر اثری از توسعه پایدار دیده می‌شود. با توجه به ماهیت اکوتوریسم و همخوانی و سازگاری آن با توسعه پایدار، این فعالیت می‌تواند رونق اقتصادی روستا را به دنبال داشته و سلامت اجتماعی و حفظ محیط زیست را تضمین نماید (Niksirat et al., 2015). با توجه به اهمیت اکوتوریسم در توسعه ملی و منطقه‌ای و اینکه شهرستان اردبیل به‌عنوان مرکز استان اردبیل به دلیل داشتن ویژگی‌های اکوتوریسمی منحصربه‌فرد، مستعد توسعه اکوتوریسم در سطح کشور است و این ویژگی‌ها و مزیت‌ها در صورت برنامه‌ریزی می‌تواند مبنای توسعه پایدار روستایی شهرستان تلقی شود. لذا با توجه به اهمیت این بخش از توریسم، پژوهش حاضر با هدف تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی به لحاظ توان توسعه اکوتوریسم در شهرستان اردبیل انجام شده است. در راستای اهداف مطرح شده، پژوهش حاضر در پی جواب دادن به این سؤالات است که آیا روستاهای شهرستان اردبیل از مزایای ناشی از اکوتوریسم به‌صورت یکسان بهره می‌برند؟ چند درصد از روستاها دارای عملکرد

فضایی کانون و نقطه گردشگری هستند؟ قطب، مرکز و نقطه اکوتوریسم روستاهای بخش‌های شهرستان اردبیل کدام‌ها هستند؟

مبانی نظری

اکوتوریسم به‌عنوان یکی از انواع فعالیت‌های گردشگری ترکیبی از دو واژه بوم‌شناسی و گردشگری است که در واقع حاصل برخورد‌های طرفداران بهره‌گیری افراطی از طبیعت و طرفداران استفاده معقول از آن بوده است (Movahed et al., 2014). این شکل از گردشگری فعالیت‌های فراغتی انسان را عمدتاً در طبیعت امکان‌پذیر می‌سازد و موجب افزایش و قدردانی عمیق‌تر آنان از طبیعت می‌شود. آنچه که در اکوتوریسم اهمیت فراوان دارد بحث پایداری است (Mondino & Beery, 2019)؛ زیرا بدون برنامه‌ریزی دقیق و عدم توجه به توانایی‌های منطقه باعث آسیب رساندن به محیط و منطقه می‌شود (Sahneh & Mohajer, 2016). اکوتوریسم اهداف اجتماعی اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی متفاوتی دارد، مهم‌ترین این اهداف عبارتند از: ۱- رهنمون نمودن گردشگران به مقاصد طبیعت، ۲- به حداقل رساندن تماس‌های آسیب‌زا به محیط زیست، ۳- دادن آگاهی‌های محیطی، ۴- تهیه منابع مالی برای حفظ محیط زیست، ۵- تهیه درآمد و منابع مالی برای بهبود مردم محلی و محیط‌های پذیرایی گردشگران و احترام گذاشتن به فرهنگ محلی، ۶- پشتیبانی از حقوق بشر و تحرکات آزادی‌خواهانه، ۷- تقویت مشارکت‌های عمومی، ۸- التزام به مصرف کمتر منابع تجدیدناپذیر، ۹- تقویت اشتغال‌زایی از طریق جذب اکوتوریست‌ها و ارائه خدمات مرتبط، ۱۰- تقویت ویژگی خرده‌فرهنگ‌ها، ۱۱- مشارکت در تأمین رفاه جوامع محلی، ۱۲- مسئولیت در حفظ تنوع زیستی و ۱۳- فراهم آوردن فرصت‌های یادگیری و آموزشی (Kaseger & Hashemi, 2014). مطالعاتی به‌صورت کلی در خصوص اکوتوریسم روستایی انجام شده است. برای مثال رضوانی و همکاران (Rezvani et al., 2021) با سنجش قابلیت توسعه اکوتوریسم در مناطق روستایی نشان دادند که از مجموع روستاهای استان مازندران تنها ۵۵ روستا در مناطق با پتانسیل خیلی بالا قرار گرفته‌اند که از این میان، روستای عالی‌کلا توانمندترین روستا جهت توسعه اکوتوریسم است. رفیعی و مجیدی (Rafiee & Majidi, 2021) با امکان‌سنجی اکوتوریسم روستایی به این نتایج رسیدند که راهبردهای تهاجمی توسعه، مناسب‌ترین روش مدیریت فعالیت‌ها است. کامیانی و اسکندری (Kamiani & Eskandari, 2018) به این نتایج دست یافتند که بین جاذبه‌های توریستی شهرستان ماسال و میزان اشتغال‌زایی افراد در این شهرستان، بین میزان تأثیرگذاری اقلیم و جذب توریسم در شهرستان ماسال و بین میزان تحصیلات شاغلین شهرستان ماسال و جذب توریسم رابطه

معنادار وجود دارد. مجیدی و همکاران (Majidi et al., 2017) با ارزیابی توان اکوتوریسم در روستاهای استان کهگیلویه و بویراحمد نشان دادند که منطقه از توان‌های طبیعی و اکوتوریستی متعدد و متنوعی در جهت توسعه گردشگری برخوردار است؛ اما توزیع خدمات و تأسیسات در کانون‌های جاذب روستایی نامتعادل است. ما و همکاران (Ma et al., 2019) پژوهشی با عنوان حفاظت، اکوتوریسم، فقر و نابرابری درآمدی انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد اکوتوریسم می‌تواند فقر را کاهش دهد، اما نابرابری درآمدی را افزایش می‌دهد. آرسیچ و همکاران (Arsić et al., 2017) پژوهشی برای اولویت‌بندی استراتژی‌های توسعه پایدار اکوتوریسم انجام دادند. پژوهشگران به این نتایج دست یافتند که می‌توان با اطمینان زیادی گفت پارک ملی صربستان پتانسیل تبدیل شدن به یک مقصد اکوتوریسم شناخته شده در اروپا و فراتر از آن را دارد. داس و چاترجه (Das & Chatterjee, 2015) به صورت مروری مقالات اکوتوریسم در طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۳ را جمع‌آوری و مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که شواهد کلی در مورد اثرات اکوتوریسم در جهان، یافته‌های متفاوتی را نشان می‌دهد. اگرچه داستان‌های موفقیت زیادی وجود دارند اما لیست شکست‌ها نیز بسیار بالا است. اکوتوریسم در بسیاری از مکان‌ها به خاطر مشکلات ساختاری، عملیاتی و فرهنگی، به یک مشکل تبدیل شده است. بنابراین پیشنهاد دادند اکوتوریسم باید با نظارت مناسب، ارزیابی و مدیریت مکان‌های اکوتوریسمی به منظور تقویت حفظ بلندمدت معرفی شود. پاسپه و همکاران (Pasape et al., 2015) در پژوهشی با عنوان استراتژی‌های مناسب مدیریت برای اکوتوریسم پایدار در تانزانیا نشان دادند که پایداری اکوتوریسم در کشور عمدتاً با شفافیت ناکافی و سازوکارهای ضعیف ادغام بین عملیات اکوتوریسم و برنامه‌های توسعه کشور به خطر افتاده و مدیریت ضعیف منجر به برنامه‌ریزی غیر مولد، ناکارآمد و سوء مدیریت منابع اکوتوریسم شده است. این مطالعه با توصیه پاسخگویی، شفافیت و ادغام بین فعالیت‌های اقتصادی به منظور اطمینان از سازگاری با اکوتوریسم در نیازهای نسل فعلی و آینده را پیشنهاد داده است. بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که در تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی به لحاظ توان توسعه اکوتوریسم، پژوهش‌چندانی صورت نگرفته است؛ به‌ویژه در رابطه با توان توسعه اکوتوریسم شهرستان اردبیل نیز پژوهشی یافت نشد و انجام تحقیقی در این زمینه برای برنامه‌ریزی‌های آینده لازم و ضروری است.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف و ماهیت به ترتیب از نوع کاربردی و روش‌های تحلیلی و توصیفی است. شیوه گردآوری اطلاعات، اسنادی، کتابخانه‌ای و میدانی است. محدوده مکانی مورد

تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی.....

مطالعه ۵۲ نقطه روستایی بالای ۵۰۰ نفر جمعیت از سه بخش ثمرین (۷ روستا)، مرکزی (۳۴ روستا) و هیر (۱۱ روستا) و حجم نمونه ۵۰ نفر از دانشجویان و اساتید گردشگری جهت تعیین اهمیت شاخص‌ها است و اهمیت‌ها به ترتیب از ۵ تا ۱ است که با استفاده از مدل گاتمن مورد تحلیل قرار گرفته است. همچنین از مدل تاپسیس برای ارائه نتایج دقیق‌تر و رتبه‌بندی و از مدل ANP جهت وزن‌دهی شاخص‌ها استفاده شده است. داده‌های کمی مورد استفاده در این پژوهش از طریق اطلاعات مندرج در شناسنامه آبادی‌ها که توسط معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور انتشار می‌یابد به دست آمده و با استفاده از مدل گاتمن تحلیل شده است.

جدول ۱. شاخص‌های مورد استفاده در پژوهش

شاخص	کد	زیر شاخص
نوع راه آبادی	(A1)	جاده آسفالت، جاده شوسه، جاده خاکی، مال‌رو
طرح هادی	(A2)	طرح هادی اجرا شده، طرح هادی در حال اجرا، طرح هادی ندارد
بهداشت و درمان	(A3)	سامانه جمع‌آوری زباله، داروخانه، پزشک، مرکز بهداشتی درمانی، خانه بهداشت، پایگاه بهداشت، مرکز تسهیلات زایمانی، دندان‌پزشک، بهیبار
ارتباطات و حمل و نقل	(A4)	دسترسی عمومی به اینترنت، ایستگاه راه‌آهن، وسیله نقلیه عمومی، دفتر پست، دفتر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) روستایی
زیرساخت‌های حیاتی	(A5)	برق شبکه سراسر، گاز لوله‌کشی، آب لوله‌کشی، سامانه تصفیه آب
شاخص نهادی	(A6)	شورای اسلامی روستا، دهیار، پاسگاه نیروی انتظامی، مرکز خدمات جهاد کشاورزی، مروج کشاورزی، شورای حل اختلاف، شرکت تعاونی روستا
اماکن مذهبی	(A7)	مسجد، امامزاده، سایر اماکن مذهبی مسلمانان، اماکن مذهبی سایر ادیان
فرهنگی - ورزشی	(A8)	بوستان روستایی، کتابخانه عمومی، زمین ورزشی، سالن ورزشی
بازرگانی و خدمات	(A9)	بانک، جایگاه سوخت، تعمیرگاه ماشین‌آلات غیر کشاورزی، سوپرمارکت، پایگاه آتش-نشانی، فروشگاه تعاونی، نانویی، گوشت‌فروشی

مأخذ: Culture of the Villages of the Country

فرایند اجرای مدل گاتمن

این روش بر اساس حضور مؤسسات یا نهادهایی که خدمات اقتصادی- اجتماعی یا رفاهی را تأمین می‌کنند به‌عنوان ضابطه‌ای برای تشکیل سلسله‌مراتب تعریف می‌شود. از این‌رو، ماتریسی برای

شمارش انواع زیرساخت‌های نقاط روستایی مورد مطالعه تشکیل شد (جدول ۲). برای تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی در هر حوزه گردشگری با فرض $\bar{X} \leq X \leq \bar{X}$ از رابطه زیر استفاده شد:

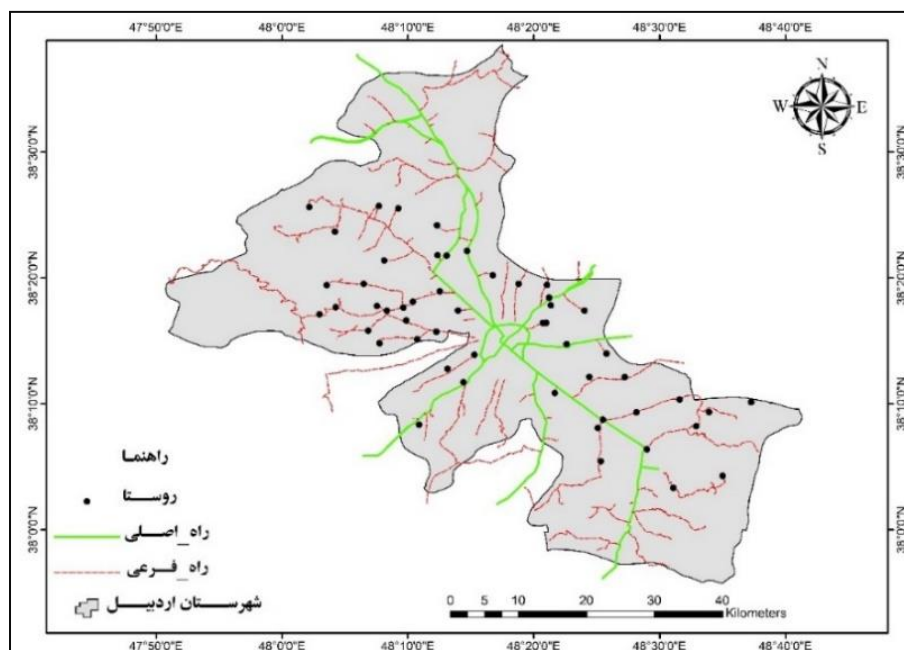
$$\begin{aligned} \bar{X} &= \text{میانگین جمع شاخص‌ها در هر حوزه گردشگری روستایی} \\ X &= \text{عملکرد فضایی} \leftarrow \text{قطب گردشگری} \\ X > \bar{X} &\leftarrow \text{عملکرد فضایی} \leftarrow \text{کانون گردشگری} \\ X \leq \bar{X} &\leftarrow \text{عملکرد فضایی} \leftarrow \text{نقطه گردشگری} \end{aligned}$$

به این ترتیب روستای دارای بیشترین میانگین به‌عنوان قطب گردشگری، آن دسته از روستاهایی که میانگین آن‌ها از میانگین کل بیشتر باشد به‌عنوان کانون گردشگری و روستاهایی که میانگین آن‌ها از میانگین کل کمتر باشد به‌عنوان نقطه گردشگری انتخاب می‌شوند.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان اردبیل در مرکز استان واقع شده و شهرستان‌های مشگین شهر، سرعین، نیر، کوثر و نمین در جهات مختلف آن قرار دارند. شهرستان اردبیل با وسعتی معادل ۲۲۱۷ کیلومتر مربع، ۱۲ درصد از مساحت استان را به خود اختصاص داده است و از نظر مساحت در بین ده شهرستان استان رتبه سوم را دارد. بر اساس سرشماری ۱۳۹۵ جمعیت شهرستان ۶۰۵۹۹۲ نفر است که ۵۳۱۴۵۴ نفر در نقاط شهری (۸۸ درصد) و ۷۴۵۳۶ نفر در روستا (۱۲ درصد) زندگی می‌کنند و سهم جمعیت این شهرستان معادل ۴۸ درصد از جمعیت استان بوده و از لحاظ جمعیت رتبه اول را در بین شهرستان استان دارا است. همچنین دارای سه بخش ثمرین، مرکزی و هیر و ۱۵۳ روستا است (Statistical Center of Iran, 2016). قلمرو پژوهش حاضر شامل ۵۲ نقطه روستایی بالای ۵۰۰ نفر جمعیت دارای سکنه دائمی شهرستان اردبیل است (شکل ۱).

تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی.....

شکل ۱. نقشه روستاهای مورد مطالعه شهرستان اردبیل

نتایج و بحث

تعیین عملکرد فضایی با استفاده از مدل گاتمن

جهت تعیین عملکرد فضایی شهرستان اردبیل که دارای سه بخش است از مدل گاتمن استفاده شد. با توجه به اینکه بعضی از شاخص‌ها از اهمیت بیشتری در توسعه توان اکوتوریسم دارند از نظرات نخبگان و کارشناسان استفاده شد. به این ترتیب در شاخص نوع راه، روستاهایی که از جاده آسفالت و شوسه برخوردار هستند به ترتیب نمره ۵ و ۳ گرفتند. روستاهایی که در آن‌ها طرح هادی اجرا شده امتیاز ۵، در حال اجرا امتیاز ۳ و روستاهایی که طرح هادی ندارند امتیاز صفر در نظر گرفته شد. در شاخص بهداشت و درمان به دلیل اهمیت سامانه جمع‌آوری زباله و نقشی که در زیبایی بصری و محیط زیست دارد دارای بالاترین امتیاز و بعد از آن داروخانه و پزشک در اولویت بعدی قرار گرفتند. در شاخص ارتباطات و حمل و نقل به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل توسعه اکوتوریسم، دسترسی عمومی به اینترنت، دسترسی به ایستگاه راه‌آهن و دسترسی به وسیله نقلیه عمومی به ترتیب امتیاز ۵، ۴ و ۳ در نظر گرفته شد. بوستان روستایی در شاخص فرهنگی و ورزشی امتیاز ۵ و زیرشاخص‌های بانک، جایگاه سوخت، تعمیرگاه ماشین‌آلات غیر کشاورزی و سوپرمارکت در شاخص بازرگانی و

خدمات به ترتیب در اولویت قرار گرفتند. شاخص‌هایی که اهمیت برابر در توسعه اکوتوریسم دارند امتیاز ۱ گرفتند. تلفیق داده‌های به دست آمده از مرکز آمار با نظرات کارشناسان خبره در جدول ۲ آورده شده است.

آیا روستاهای شهرستان اردبیل از مزایای ناشی از اکوتوریسم به صورت یکسان بهره می‌برند؟ چند درصد از روستاها دارای عملکرد فضایی کانون و نقطه گردشگری هستند؟

با توجه به نتایج که توسط مدل گاتمن انجام شده است از ۵۲ روستای مورد مطالعه، ۳ روستا در سطح قطب گردشگری، ۲۱ روستا در سطح کانون و ۲۸ روستا در سطح نقطه گردشگری ارزیابی شده‌اند. به این ترتیب، ۵۴ درصد روستا در سطح نقطه گردشگری هستند و میانگین این روستاها کمتر از ۳/۶۵ و ۴۰ درصد روستاها در سطح کانون گردشگری هستند. در نتیجه، روستاهای مورد مطالعه از مزایای ناشی از اکوتوریسم به صورت یکسان بهره نبرده‌اند. با توجه به اطلاعات جدول ۲ روستاهای مورد مطالعه در سه طبقه قطب، کانون و نقطه گردشگری رتبه‌بندی شده که عبارتند از:

قطب گردشگری: ثمرین، آرالوی بزرگ، انزاب علیا.

کانون گردشگری: سلطان‌آباد، فزل‌قیه، حکیم قشلاقی، پیراقوم، کرکوق، کریق، باروق، آق‌بلاغ آقاجان خان، سامیان، گیلانده، خلیل‌آباد، کرگان، شام اسبی، آق‌بلاغ رستم‌خانی، شیخ احمد، خشکه‌رود، گرجان، جبه‌دار، بقرآباد، تپراقلو، نوشهر.

نقطه گردشگری: گندیشمین، آق‌باقر، صومعه، چناق‌رود، عموقین، ایوریق، قلعه‌جوق سبلان، معصوم‌آباد، دیجوجین، وکیل‌آباد، امیدچه، طالب قشلاقی، حمل‌آباد، خیارک، چندانق، شبلو، دیولق، قره‌تپه سبلان، کوهساره، میجندی، قره‌لر، کمی‌آباد، گنسول‌کندی، آرالوی کوچک، ینگجه ملامحمدحسن، حسن باروق، نوران، تازه‌کند شریف‌آباد.

تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی.....

جدول ۲. داده‌های مورد استفاده در پژوهش

روستا	(A1)	(A2)	(A3)	(A4)	(A5)	(A6)	(A7)	(A8)	(A9)	جمع	\bar{X}
شیخ احمد	۵	۰	۳	۱۲	۲	۵	۳	۱	۵	۳۶	۴
گندیشمین	۵	۵	۵	۴	۲	۲	۳	۱	۵	۳۲	۳/۵۶
میجندی	۵	۳	۱	۲	۲	۲	۳	۱	۴	۲۳	۲/۵۶
ینگجه ملامحمدحسن	۵	۰	۱	۰	۲	۵	۱	۰	۵	۱۹	۲/۱۱
ثمرین	۵	۵	۱۸	۱۲	۳	۴	۳	۳	۶	۵۹	۶/۵۶
جبه‌دار	۵	۰	۹	۴	۳	۳	۱	۰	۹	۳۴	۳/۷۸
معصوم‌آباد	۵	۰	۱۱	۰	۳	۳	۱	۱	۳	۲۷	۳
طالب قشلاقی	۵	۰	۶	۵	۲	۲	۱	۰	۴	۲۵	۲/۷۸
حسن باروق	۵	۳	۱	۲	۳	۰	۱	۰	۴	۱۹	۲/۱۱
حکیم قشلاقی	۵	۰	۱۰	۱۲	۳	۳	۲	۱	۹	۴۵	۵
شام‌اسی	۵	۰	۶	۱۱	۳	۳	۲	۲	۵	۳۷	۴/۱۱
نوران	۵	۰	۱	۰	۳	۲	۱	۰	۴	۱۶	۱/۷۸
امیدچه	۵	۳	۲	۵	۳	۲	۱	۰	۵	۲۶	۲/۸۹
باروق	۵	۰	۱۵	۸	۳	۶	۲	۰	۴	۴۳	۴/۷۸
چناق‌رود	۵	۳	۷	۴	۲	۳	۱	۰	۵	۳۰	۳/۳۳
حمل‌آباد	۵	۰	۱	۹	۳	۲	۱	۰	۴	۲۵	۲/۷۸
خشکه‌رود	۵	۳	۱۴	۵	۲	۴	۱	۰	۲	۳۶	۴
خیارک	۵	۰	۳	۴	۲	۳	۱	۰	۷	۲۵	۲/۷۸
دیجوجین	۵	۰	۵	۷	۳	۲	۱	۰	۴	۲۷	۳

روستا	(A1)	(A2)	(A3)	(A4)	(A5)	(A6)	(A7)	(A8)	(A9)	جمع	\bar{X}
دیولق	۵	۳	۲	۵	۲	۳	۱	۰	۳	۲۴	۲/۶۷
عموقین	۵	۰	۶	۴	۳	۳	۱	۰	۷	۲۹	۳/۲۲
قره‌تپه سیلان	۵	۰	۶	۴	۲	۳	۱	۰	۳	۲۴	۲/۶۷
قلعه‌جوق سیلان	۵	۳	۵	۴	۲	۵	۱	۰	۳	۲۸	۳/۱۱
گرجان	۵	۰	۸	۱۱	۳	۳	۱	۱	۴	۳۶	۴
گنسول‌کندی	۵	۳	۲	۳	۱	۲	۱	۰	۳	۲۰	۲/۲۲
وکیل‌آباد	۵	۰	۶	۳	۲	۳	۱	۰	۷	۲۷	۳
آقاباقر	۵	۳	۷	۳	۳	۳	۳	۰	۵	۳۲	۳/۵۶
آق‌بلاغ اقاجان خان	۵	۵	۹	۸	۳	۳	۱	۱	۵	۴۰	۴/۴۴
آق‌بلاغ رستم‌خانی	۵	۰	۱۴	۷	۳	۲	۱	۰	۵	۳۷	۴/۱۱
پیراقوم	۵	۵	۸	۱۵	۳	۳	۱	۰	۴	۴۴	۴/۸۹
تپراقلو	۵	۳	۵	۹	۳	۳	۱	۰	۴	۳۳	۳/۶۷
چندانق	۵	۰	۶	۵	۳	۲	۱	۰	۳	۲۵	۲/۷۸
کمی‌آباد	۵	۳	۰	۳	۳	۳	۱	۰	۳	۲۱	۲/۳۳
انزاب علیا	۵	۰	۱۲	۱۲	۳	۵	۵	۱	۱۳	۵۶	۶/۲۲
تازه‌کند شریف‌آباد	۵	۰	۱	۰	۲	۳	۱	۰	۳	۱۵	۱/۶۷
سامیان	۵	۰	۶	۱۲	۳	۴	۱	۱	۸	۴۰	۴/۴۴
سلطان‌آباد	۵	۰	۱۱	۱۲	۳	۴	۲	۲	۱۳	۵۲	۵/۷۸
صومعه	۵	۳	۹	۱	۳	۳	۳	۰	۴	۳۱	۳/۴۴
قره‌لر	۵	۳	۱	۵	۳	۲	۱	۰	۲	۲۲	۲/۴۴

تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی.....

روستا	(A1)	(A2)	(A3)	(A4)	(A5)	(A6)	(A7)	(A8)	(A9)	جمع	\bar{X}
کرکرک	۵	۰	۱۰	۱۲	۳	۴	۴	۱	۵	۴۴	۴/۸۹
گیلانده	۵	۰	۱۰	۱۰	۳	۳	۱	۰	۸	۴۰	۴/۴۴
آرالوی بزرگ	۵	۵	۱۵	۱۱	۳	۵	۱	۲	۱۱	۵۸	۶/۴۴
آرالوی کوچک	۵	۳	۱	۱	۳	۲	۱	۰	۴	۲۰	۲/۲۲
ایوریق	۵	۵	۱	۴	۳	۴	۳	۱	۳	۲۹	۳/۲۲
خلیل آباد	۵	۵	۱۳	۳	۳	۳	۱	۲	۴	۳۹	۴/۳۳
نوشهر	۵	۵	۲	۷	۳	۳	۱	۰	۷	۳۳	۳/۶۷
بقرآباد	۵	۰	۹	۵	۲	۴	۲	۰	۷	۳۴	۳/۷۸
شبلو	۵	۰	۶	۳	۲	۳	۲	۱	۳	۲۵	۲/۷۸
قزل قیه	۵	۰	۱۷	۱۲	۲	۲	۲	۰	۸	۴۸	۵/۳۳
کرگان	۵	۵	۱۰	۶	۳	۴	۲	۰	۳	۳۸	۴/۲۲
کریق	۵	۰	۱۰	۱۲	۲	۵	۲	۰	۸	۴۴	۴/۸۹
کوهساره	۳	۳	۱	۲	۱	۳	۴	۰	۷	۲۴	۲/۶۷

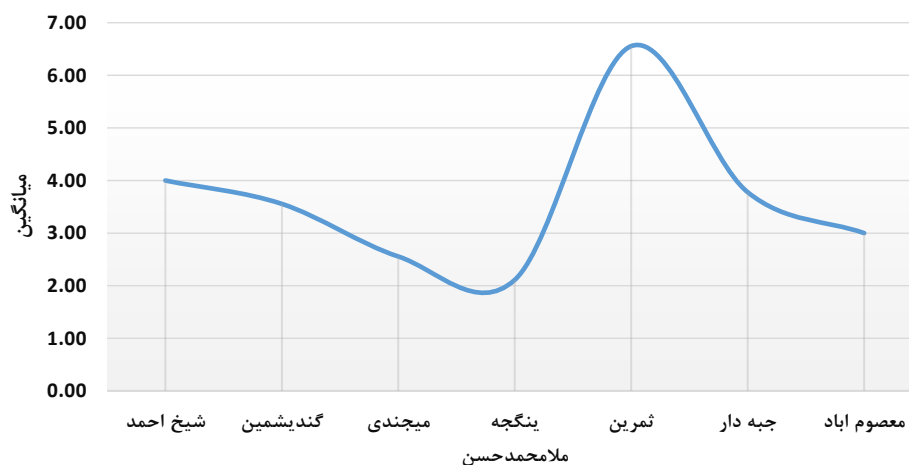
مأخذ: یافته‌های پژوهش

در این قسمت به این سؤال پاسخ داده می‌شود که قطب، مرکز و نقطه اکوتوریسم روستاهای بخش‌های شهرستان اردبیل کدام‌ها هستند؟ میانگین بخش ثمرین برابر با ۳/۶۵ است و بر این اساس روستای ثمرین با میانگین ۶/۵۶ و بیشترین امتیاز به‌عنوان قطب، روستاهای شیخ احمد و جبه‌دار، کانون و روستاهای معصوم‌آباد، گندشمین، میجندی و ینگجه ملامحمدحسن به‌عنوان نقاط گردشگری بخش ثمرین انتخاب شدند. به این ترتیب زیرساخت‌های مربوط به توسعه توان اکوتوریسم در سطح بخش به‌صورت یکسان توزیع نشده و بین روستای ثمرین و روستای ینگجه ملامحمدحسن فاصله زیاد است که در نمودار ۱ نشان داده شده است.

جدول ۳. تعیین عملکرد فضایی روستاهای بخش ثمرین

روستا	میانگین	عملکرد فضایی	رتبه بندی	عملکرد فضایی
شیخ احمد	کانون گردشگری	ثمرین	قطب گردشگری	قطب گردشگری
گندیشمین	نقطه گردشگری	شیخ احمد	کانون گردشگری	کانون گردشگری
میجندی	نقطه گردشگری	جبه دار		
ینگجه ملامحمدحسن	نقطه گردشگری	معصوم آباد		
ثمرین	قطب گردشگری	گندیشمین		نقطه گردشگری
جبه دار	کانون گردشگری	میجندی		
معصوم آباد	نقطه گردشگری	ینگجه ملامحمدحسن		

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نمودار ۱. عملکرد فضایی روستاهای بخش ثمرین

در بخش مرکزی شهرستان اردبیل، روستای انزاب علیا با امتیاز ۶/۲۲ به‌عنوان قطب گردشگری، روستاهای سلطان‌آباد، حکیم قشلاقی، پیراقوم، کرکوق، باروق، آق‌بلاغ آقاچان خان،

تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی.....

سامیان، گیلانده، شام اسبی، آق‌بلاغ رستم‌خانی، خشکه‌رود، گرجان، تپراقلو و آق‌باقر به‌عنوان کانون گردشگری و روستاهای صومعه، چناقرود، عموقین، قلعه‌جوق سبلان، دیجوجین، وکیل‌آباد، امیدچه، طالب قشلاقی، حمل‌آباد، خیارک، چندانق، دیولق، قره‌تپه سبلان، قره‌لر، کمی‌آباد، گنسول‌کندی، حسن باروق، نوران و تازه‌کند شریف‌آباد به‌عنوان نقطه گردشگری بخش مرکزی انتخاب شدند.

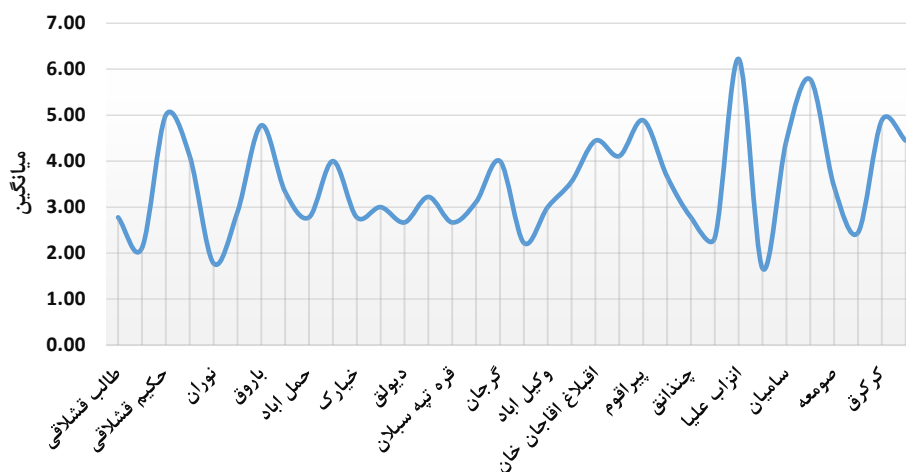
جدول ۴. تعیین عملکرد فضایی روستاهای بخش مرکزی

روستا	میانگین	عملکرد فضایی	رتبه‌بندی	عملکرد فضایی
طالب قشلاقی		نقطه گردشگری	انزاب علیا	قطب گردشگری
حسن باروق		نقطه گردشگری	سلطان‌آباد	
حکیم قشلاقی		کانون گردشگری	حکیم قشلاقی	
شام اسبی		کانون گردشگری	پیراقوم	
نوران		نقطه گردشگری	کرکرک	
امیدچه		نقطه گردشگری	باروق	
باروق		کانون گردشگری	آق‌بلاغ آقاجان خان	
چناقرود		نقطه گردشگری	سامیان	کانون گردشگری
حمل‌آباد		نقطه گردشگری	گیلانده	
خشکه‌رود		کانون گردشگری	شام اسبی	
خیارک		نقطه گردشگری	آق‌بلاغ رستم‌خانی	
دیحوجین		نقطه گردشگری	خشکه‌رود	
دیولق		نقطه گردشگری	گرجان	
عموقین		نقطه گردشگری	تپراقلو	
قره‌تپه سبلان		نقطه گردشگری	آق‌باقر	
قلعه‌جوق سبلان		نقطه گردشگری	صومعه	نقطه گردشگری

روستا	میانگین	عملکرد فضایی	رتبه بندی	عملکرد فضایی
گرجان	کانون گردشگری	چناقرود		
گنسول کندی	نقطه گردشگری	عموقین		
وکیل آباد	نقطه گردشگری	قلعه جوق سیلان		
آقایاقر	کانون گردشگری	دیجوجین		
آقای بلاغ آقا جان خان	کانون گردشگری	وکیل آباد		
آقای بلاغ رستم خانی	کانون گردشگری	امیدچه		
پیراقوم	کانون گردشگری	طالب قشلاقی		
تپراقلو	کانون گردشگری	حمل آباد		
چندانق	نقطه گردشگری	خیارک		
کمی آباد	نقطه گردشگری	چندانق		
انزاب علیا	نقطه گردشگری	دیولق		
تازه کند شریف آباد	نقطه گردشگری	قره تپه سیلان		
سامیان	کانون گردشگری	قره لر		
سلطان آباد	کانون گردشگری	کمی آباد		
صومعه	نقطه گردشگری	گنسول کندی		
قره لر	نقطه گردشگری	حسن باروق		
کر کرک	کانون گردشگری	نوران		
گیلانده	کانون گردشگری	تازه کند شریف آباد		

مأخذ: یافته‌های پژوهش

تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی.....

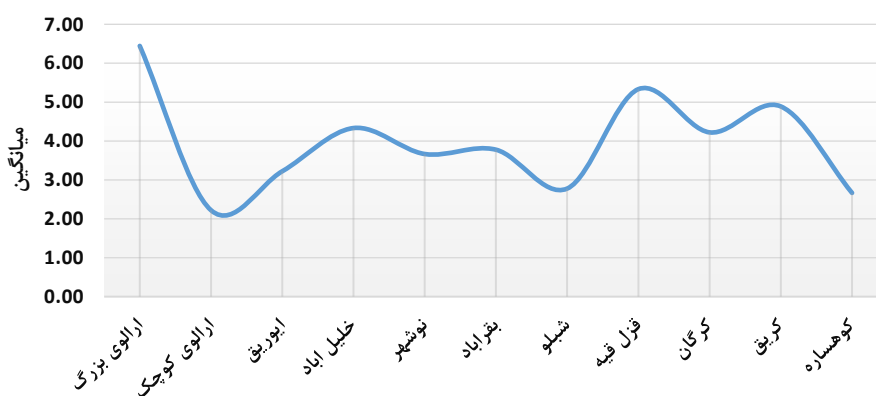
نمودار ۲. عملکرد فضایی روستاهای بخش مرکزی

بخش هیر با میانگین ۳/۹۶ بهترین عملکرد را در میان بخش‌های دیگر دارد. در این بخش روستای آرالوی بزرگ با بالاترین میانگین که معادل ۶/۴۴ است در صورت برنامه‌ریزی می‌تواند به قطب گردشگری هیر تبدیل شود. روستاهای قزل‌قیه، کریق، خلیل‌آباد و کرگان با میانگین بالای ۳/۹۶ کانون گردشگری بخش هیر و روستاهای بقراآباد، نوشهر، ایوریق، شبلو، کوهساره و آرالوی کوچک با میانگین کمتر از ۳/۹۶ نقطه گردشگری بخش هیر ارزیابی شدند. در این میان، روستای قزل‌قیه با امتیاز ۵/۳۳ از پتانسیل بالایی برای تغییر عملکرد کانون گردشگری به قطب گردشگری دارد. توزیع فضایی جغرافیایی روستاهای شهرستان اردبیل در شکل ۲ نشان داده شده است.

جدول ۵. تعیین عملکرد فضایی روستاهای بخش هیر

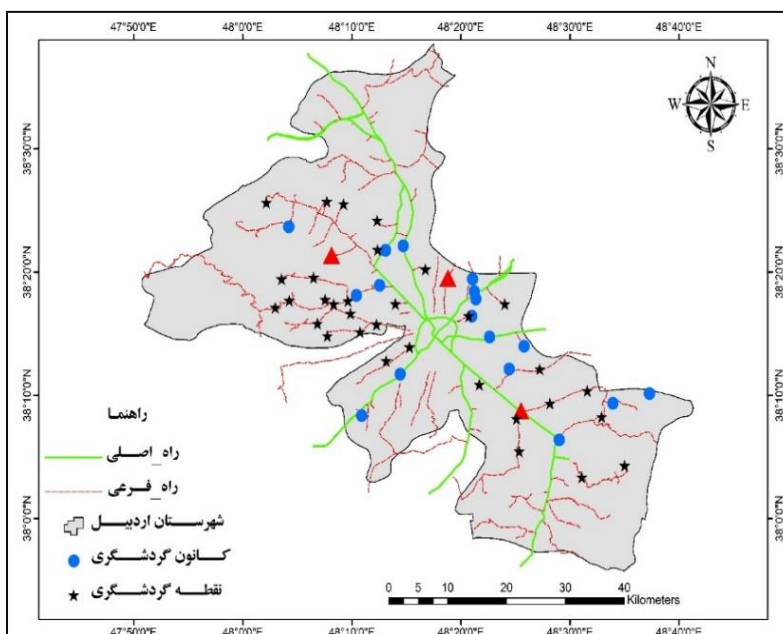
روستا	میانگین	عملکرد فضایی	رتبه بندی	عملکرد فضایی
آرالوی بزرگ	۶/۴۴	قطب گردشگری	آرالوی بزرگ	قطب گردشگری
آرالوی کوچک	۲/۲۲	نقطه گردشگری	قزل قیه	کانون گردشگری
ایوربِق	۳/۲۲	نقطه گردشگری	کریق	
خلیل آباد	۴/۳۳	کانون گردشگری	خلیل آباد	
نوشهر	۳/۶۷	نقطه گردشگری	کرگان	
بقرآباد	۳/۷۸	نقطه گردشگری	بقرآباد	نقطه گردشگری
شبلو	۲/۷۸	نقطه گردشگری	نوشهر	
قزل قیه	۵/۳۳	کانون گردشگری	ایوربِق	
کرگان	۴/۲۲	کانون گردشگری	شبلو	
کریق	۴/۸۹	کانون گردشگری	کوهساره	
کوهساره	۲/۶۷	نقطه گردشگری	آرالوی کوچک	

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نمودار ۳. عملکرد فضایی روستاهای بخش هیر

تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی.....

شکل ۲. نقشه عملکرد فضایی شهرستان اردبیل

رتبه‌بندی روستاها براساس مدل تاپسیس

در این قسمت از مدل تاپسیس برای رتبه‌بندی و تحلیل و از مدل ANP جهت وزن‌دهی استفاده شده است. با توجه به نتایج وزن‌دهی شاخص‌ها که در جدول ۶ آورده شده است شاخص جاده‌ها و نوع راه روستا بیشترین اهمیت را در توسعه اکوتوریسم روستایی دارد و در مقابل شاخص بهداشت و درمان با امتیاز ۰/۰۵ کمترین اهمیت را دارا است. در نهایت روستاها بر اساس اهمیت شاخص‌ها با استفاده از مدل تاپسیس رتبه‌بندی شده و به پنج گروه با قابلیت توسعه اکوتوریسم خیلی بالا (۱ الی ۰/۸۰)، بالا (۰/۸۰ الی ۰/۶۰)، متوسط (۰/۶۰ الی ۰/۴۰)، پایین (۰/۴۰ الی ۰/۲۰) و خیلی پایین (۰/۲۰ الی ۰) تقسیم شدند که در ادامه توضیح داده شده است.

جدول ۶. وزن شاخص‌های مورد استفاده در پژوهش

شاخص	وزن	شاخص	وزن	شاخص	وزن
نوع راه آبادی	۰/۱۹	ارتباطات و حمل و نقل	۰/۱۷	اماکن مذهبی	۰/۰۷
طرح هادی	۰/۱۵	زیرساخت‌های حیاتی	۰/۱۲	فرهنگی - ورزشی	۰/۰۹
بهداشت و درمان	۰/۰۵	شاخص نهادی	۰/۱۰	بازرگانی و خدمات	۰/۰۶

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بر اساس تحلیل‌های انجام گرفته بر روی داده‌های مورد نظر با استفاده از مدل تاپسیس که در جدول ۷ آورده شده است، این نتایج حاصل شد که از میان ۵۲ روستای مورد مطالعه، روستای ثمرین با امتیاز LC برابر ۰/۸۰۴ دارای بهترین عملکرد برای توسعه اکوتوریسم روستایی در شهرستان اردبیل است. روستاهای آرالوی بزرگ، پیراقوم، انزاب علیا در با امتیاز LC به ترتیب ۰/۷۰۲، ۰/۶۵۷ و ۰/۶۰۴ در رتبه‌های اول تا چهارم و روستاهای تازه‌کند شریف‌آباد و نوران با امتیاز LC کمتر از ۰/۲۰۰ در رتبه‌های آخر قرار دارند. تحلیل قابلیت‌های روستاهای شهرستان اردبیل نشان داد که تعداد ۲۸ و ۱۸ روستا دارای قابلیت توسعه اکوتوریسم پایین و متوسط هستند. به طور کلی به ترتیب، ۲، ۶، ۳۴ و ۵۴ درصد از روستاها دارای قابلیت توسعه اکوتوریسم روستایی خیلی بالا تا خیلی پایین هستند.

جدول ۷. امتیاز روستاهای شهرستان اردبیل به لحاظ شاخص اکوتوریسم

روستا	Di +	Di -	(LC)	روستا	Di +	Di -	(LC)
شیخ احمد	۰/۱۰۸	۰/۱۲۷	۰/۵۴۲	آقاباقر	۰/۱۴۱	۰/۰۷۳	۰/۳۴۲
گندیشمین	۰/۱۲۶	۰/۰۹۹	۰/۴۳۹	آق‌بلاغ اقاجان خان	۰/۱۰۰	۰/۱۲۰	۰/۵۴۴
میجندی	۰/۱۵۰	۰/۰۶۷	۰/۳۰۸	آق‌بلاغ رستم‌خانی	۰/۱۳۹	۰/۰۸۳	۰/۳۷۴
ینگجه ملامحمد	۰/۱۸۷	۰/۰۴۸	۰/۲۰۳	پیراقوم	۰/۰۸۸	۰/۱۶۸	۰/۶۵۷
ثمرین	۰/۰۴۱	۰/۱۶۸	۰/۸۰۴	تهراقلو	۰/۱۱۲	۰/۱۰۵	۰/۴۸۵
جبه‌دار	۰/۱۵۵	۰/۰۶۳	۰/۲۸۹	چندانق	۰/۱۵۵	۰/۰۵۹	۰/۲۷۷
معصوم‌آباد	۰/۱۸۰	۰/۰۵۰	۰/۲۱۸	کمی‌آباد	۰/۱۵۴	۰/۰۶۶	۰/۳۰۱
طالب قشلاقی	۰/۱۵۴	۰/۰۵۸	۰/۲۷۵	انزاب علیا	۰/۰۹۴	۰/۱۴۳	۰/۶۰۴
حسن باروق	۰/۱۶۴	۰/۰۵۸	۰/۲۶۲	تازه‌کند	۰/۱۹۰	۰/۰۳۴	۰/۱۵۳
حکیم قشلاقی	۰/۱۰۵	۰/۱۲۷	۰/۵۴۸	سامیان	۰/۱۱۱	۰/۱۲۶	۰/۵۳۱
شام آسی	۰/۱۰۸	۰/۱۱۹	۰/۵۲۳	سلطان‌آباد	۰/۰۹۶	۰/۱۳۷	۰/۵۸۷
نوران	۰/۱۹۰	۰/۰۳۲	۰/۱۴۶	صومعه	۰/۱۵۷	۰/۰۷۰	۰/۳۰۷
امیدچه	۰/۱۳۸	۰/۰۷۵	۰/۳۵۲	قره‌لر	۰/۱۴۲	۰/۰۷۴	۰/۳۴۴
باروق	۰/۱۲۷	۰/۱۰۳	۰/۴۴۶	کرکرک	۰/۱۰۱	۰/۱۳۱	۰/۵۶۶
چناق‌رود	۰/۱۴۰	۰/۰۷۳	۰/۳۴۲	گیلانده	۰/۱۲۴	۰/۱۰۷	۰/۴۶۵
حمل‌آباد	۰/۱۳۸	۰/۰۹۱	۰/۳۹۹	آرالوی بزرگ	۰/۰۶۵	۰/۱۵۳	۰/۷۰۲
خشکه‌رود	۰/۱۳۲	۰/۰۸۷	۰/۳۹۶	آرالوی کوچک	۰/۱۶۸	۰/۰۵۸	۰/۲۵۷
خیارک	۰/۱۵۹	۰/۰۵۵	۰/۲۵۶	ایوریق	۰/۱۲۹	۰/۱۰۲	۰/۴۴۲
دیجوجین	۰/۱۴۴	۰/۰۷۵	۰/۳۴۳	خلیل‌آباد	۰/۱۳۲	۰/۱۰۵	۰/۴۴۳
دیولق	۰/۱۳۹	۰/۰۷۶	۰/۳۵۳	نوشهر	۰/۱۱۹	۰/۱۱۱	۰/۴۸۳
عموقین	۰/۱۵۷	۰/۰۵۸	۰/۲۶۹	بقرآباد	۰/۱۴۵	۰/۰۷۰	۰/۳۲۵
قره‌تپه سبلان	۰/۱۶۰	۰/۰۵۴	۰/۲۵۱	شبلو	۰/۱۵۸	۰/۰۵۲	۰/۲۴۹
قلعه‌جوق سبلان	۰/۱۴۱	۰/۰۷۸	۰/۳۵۴	قزل‌قیه	۰/۱۱۳	۰/۱۲۹	۰/۵۳۱
گرجان	۰/۱۱۷	۰/۱۱۴	۰/۴۹۴	کرگان	۰/۱۱۷	۰/۱۱۰	۰/۴۸۴
گنسول‌کندی	۰/۱۵۴	۰/۰۶۳	۰/۲۸۹	کریق	۰/۱۱۱	۰/۱۲۸	۰/۵۳۵
وکیل‌آباد	۰/۱۶۴	۰/۰۵۱	۰/۲۳۶	کوهساره	۰/۱۵۳	۰/۰۶۹	۰/۳۱۱

ماخذ: یافته‌های پژوهش

تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی.....

روستاهای مورد مطالعه با توجه به جدول ۸ در پنج گروه رتبه‌بندی شده‌اند که نتایج به شرح زیر است:

خیلی بالا: ثمرین.

بالا: آرالوی بزرگ، پیراقوم، انزاب علیا.

متوسط: سلطان‌آباد، کرکوق، حکیم قشلاقی، آق‌بلاغ آقاخان خان، شیخ احمد، کریق، قزل قیه، سامیان، شام اسبی، گرجان، تپراقلو، کرگان، نوشهر، گیلانده، باروق، خلیل‌آباد، ایوریق، گندیشمین.

پایین: حمل‌آباد، خشکه‌رود، آق‌بلاغ رستم‌خانی، قلعه‌جوق سبلان، دیولق، امیدچه، قره‌لر، دیجوجین، چناق‌رود، آق‌باقر، بقرآباد، کوهساره، میجندی، صومعه، کمی‌آباد، جبه‌دار، گنسول‌کندی، چندانق، طالب قشلاقی، عموقین، حسن باروق، آرالوی کوچک، خیارک، قره‌تپه سبلان، شبلو، وکیل-آباد، معصوم‌آباد، ینگجه ملامحمدحسن.

خیلی پایین: تازه‌کند شریف‌آباد و نوران.

جدول ۸. رتبه‌بندی روستاهای شهرستان اردبیل

رتبه	امتیاز	روستا	رتبه	امتیاز	روستا
۲۷	۰/۳۵۳	دیولق	۱	۰/۸۰۴	ثمرین
۲۸	۰/۳۵۲	امیدچه	۲	۰/۷۰۲	آرالوی بزرگ
۲۹	۰/۳۴۴	قره‌لر	۳	۰/۶۵۷	پیراقوم
۳۰	۰/۳۴۳	دیجوجین	۴	۰/۶۰۴	انزاب علیا
۳۱	۰/۳۴۲	چناق‌رود	۵	۰/۵۸۷	سلطان آباد
۳۲	۰/۳۴۲	آقاباقر	۶	۰/۵۶۶	کرکرق
۳۳	۰/۳۲۵	بقرآباد	۷	۰/۵۴۸	حکیم قشلاقی
۳۴	۰/۳۱۱	کوهساره	۸	۰/۵۴۴	آق‌بلاغ آقاجان خان
۳۵	۰/۳۰۸	میجندی	۹	۰/۵۴۲	شیخ احمد
۳۶	۰/۳۰۷	صومعه	۱۰	۰/۵۳۵	کریق
۳۷	۰/۳۰۱	کمی آباد	۱۱	۰/۵۳۱	قزل قیه
۳۸	۰/۲۸۹	جبه دار	۱۲	۰/۵۳۱	سامیان
۳۹	۰/۲۸۹	گنسول کندی	۱۳	۰/۵۲۳	شام اسبی
۴۰	۰/۲۷۷	چندانق	۱۴	۰/۴۹۴	گرجان
۴۱	۰/۲۷۵	طالب قشلاقی	۱۵	۰/۴۸۵	تپراقلو
۴۲	۰/۲۶۹	عموقین	۱۶	۰/۴۸۴	کرگان
۴۳	۰/۲۶۲	حسن باروق	۱۷	۰/۴۸۳	نوشهر
۴۴	۰/۲۵۷	آرالوی کوچک	۱۸	۰/۴۶۵	گیلان ده
۴۵	۰/۲۵۶	خیارک	۱۹	۰/۴۴۶	باروق
۴۶	۰/۲۵۱	قره‌تپه سبلان	۲۰	۰/۴۴۳	خلیل آباد
۴۷	۰/۲۴۹	شبلو	۲۱	۰/۴۴۲	ایوریق
۴۸	۰/۲۳۶	وکیل آباد	۲۲	۰/۴۳۹	گندیشمین
۴۹	۰/۲۱۸	معصوم آباد	۲۳	۰/۳۹۹	حمل آباد
۵۰	۰/۲۰۳	ینگجه ملامحمدحسن	۲۴	۰/۳۹۶	خشکه رود
۵۱	۰/۱۵۳	تازه‌کند شریف آباد	۲۵	۰/۳۷۴	آق‌بلاغ رستم‌خانی
۵۲	۰/۱۴۶	نوران	۲۶	۰/۳۵۴	قلعه‌جوق سبلان

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

گردشگری روستایی و به‌ویژه اکوتوریسم، به‌عنوان یکی از مفاهیم و اشکال توسعه پایدار روستایی مطرح است که در آن از منابع موجود در مناطق روستایی بدون اینکه اثر مخرب داشته باشد، استفاده می‌شود. این‌گونه توسعه سبب بالا رفتن سطح بهره‌وری در مناطق روستایی، ایجاد شغل، حفظ محیط روستایی و فرهنگ بومی، جلب مشارکت مردم بومی و محلی می‌شود. از آنجاکه همه روستاها دارای قابلیت توسعه در زمینه گردشگری را ندارند و یا این قابلیت بسیار ضعیف است، لازم است روستاهایی که دارای قابلیت بالاتری در زمینه گردشگری نسبت به سایر روستاها هستند با آگاهی و دانش انتخاب شوند. بنابراین تشخیص اولویت‌های گردشگری روستایی با توجه به محدودیت‌های منابع مالی و اقتصادی از بنیادی‌ترین اقدامات در این خصوص است. از این‌رو پژوهش حاضر با هدف تعیین عملکرد فضایی نقاط روستایی به لحاظ توان توسعه اکوتوریسم در شهرستان اردبیل انجام شده و ۵۲ روستای بالای ۵۰۰ نفر را مورد مطالعه قرار داده است. با توجه به نتایج سه روستای ثمرین با جمعیت ۲۲۴۵ نفر، انزاب علیا با جمعیت معادل ۲۵۶۷ و آرالوی بزرگ با جمعیت ۱۴۰۳ به‌عنوان قطب گردشگری شهرستان اردبیل انتخاب شدند. روستاهایی که دارای عملکرد قطب گردشگری‌اند به‌عنوان اولویت اول سرمایه‌گذاری در جهت توسعه اکوتوریسم هستند. کانون‌های گردشگری آن دسته از روستاهایی هستند که اگر تقویت شوند قابلیت تبدیل شدن به قطب گردشگری را دارا هستند. کانون‌های گردشگری شهرستان اردبیل ۲۱ نقطه روستایی هستند. نقطه گردشگری به‌عنوان اولویت سوم در بحث توسعه اکوتوریسم مطرح است که از میان ۵۲ روستای مورد مطالعه، ۲۸ روستا دارای عملکرد فضایی نقطه روستایی هستند که لازم است طی یک برنامه‌ریزی بلندمدت این روستاها تقویت شوند. روستاهایی مانند امید چه، طالب قشلاقی، حمل‌آباد، خیارک، چندانق، شبلو، دیولق، قره‌تپه سبلان، کوهساره، میجندی، قره‌لر، کمی‌آباد، گنسول‌کندی، آرالوی کوچک، ینگجه ملامحمدحسن، حسن باروق، نوران و تازه‌کند شریف‌آباد از کمترین امکانات جهت توسعه اکوتوریسم روستایی بهره‌مند هستند. میانگین کل برای شهرستان اردبیل برابر با ۳/۶۲ است. همچنین از میان بخش‌های سه‌گانه شهرستان اردبیل به لحاظ میانگین، بخش هیر با میانگین ۳/۹۶ در اولویت اول، بخش ثمرین با میانگین ۳/۶۵ در اولویت دوم و بخش مرکزی با میانگین ۳/۵۱ در اولویت سوم قرار دارد. همچنین نتایج مدل تاپسیس نشان داد که روستای ثمرین دارای بهترین عملکرد برای توسعه اکوتوریسم روستایی در شهرستان اردبیل و روستاهای آرالوی بزرگ، پیراقوم، انزاب‌علیا در رتبه‌های اول تا چهارم قرار دارند. یافته‌های تحقیق با پژوهش‌های انجام گرفته توسط

- وارثی و همکاران (Varesi et al., 2011) و حاجی‌نژاد و همکاران (Hajinejhad et al., 2019) همسو و هم‌جهت است. با توجه به یافته‌ها پیشنهاد می‌شود:
- برنامه‌ریزی برای جذب سرمایه‌گذار در روستاهای ثمرین، آرالوی بزرگ و انزاب علیا به عنوان قطب‌های گردشگری روستایی شهرستان اردبیل.
 - معرفی جاذبه‌های اکوتوریستی و زیرساخت‌های گردشگری روستای ثمرین در محیط فضای مجازی و رسانه‌های عمومی استانی و ملی به علاقه‌مندان اکوتوریسم روستایی.
 - تقویت و بهبود زیرساخت‌های گردشگری روستاهای آرالوی بزرگ، پیراقوم و انزاب علیا جهت تبدیل شدن به قطب گردشگری شهرستان و استان در سطح خرد و کلان.
 - شناسایی پتانسیل روستاهایی که به لحاظ زیرساخت در سطح متوسط قرار دارند ولی از جاذبه‌های اکوتوریستی بالایی برخوردار هستند.
 - اطلاع‌رسانی و آموزش به ساکنان روستاهای گروه پایین جهت اهمیت اکوتوریسم روستایی و تشویق آن‌ها به سرمایه‌گذاری در این بخش.
 - ارائه و تدوین برنامه بلندمدت جهت تقویت زیرساخت‌های اکوتوریسم روستایی در روستاهای تازه‌کند شریف‌آباد و نوران به‌عنوان روستاهایی که به لحاظ توسعه اکوتوریسم روستایی در وضعیت خیلی پایین قرار دارند.

منابع

1. Arsić, S., Nikolić, D. & Živković, Z. (2017). Hybrid SWOT - ANP - FANP model for prioritization strategies of sustainable development of ecotourism in National Park Djerdap, Serbia. *Forest Policy and Economics*, 80, 11–26.
2. Balkaran, R. & Maharaj, S. (2014). A comparative analysis of the South African and global tourism competitiveness models with the aim of enhancing a sustainable model for South Africa. *Journal of Economic and Behavioral Studies*, 6(4) , 273–278.
3. Blancas, F.J., Lozano-Oyola, M. & González, M. (2015). A European sustainable tourism labels proposal using a composite indicator. *Environmental Impact Assessment Review*, 54, 39–54. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2015.05.001>
4. Blangy, S. & Wood, M.E. (1993). Developing and implementing ecotourism guidelines for wildlands and neighboring communities, North Bennington: Ecotourism Society.
5. Cobbinah, P.B., Amenuvor, D., Black, R. & Peprah, CH. (2017). Ecotourism in the Kakum conservation area, Ghana: Local politics, practice and outcome. *Journal of*

-
- Outdoor Recreation and Tourism*, 20, 34-44.
<https://doi.org/10.1016/j.jort.2017.09.003>
6. Culture of the Villages of the Vountry
 7. Das, M. & Chatterjee, B. (2015). Ecotourism: A panacea or a predicament? *Tourism Management Perspectives*, 14, 3-16. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2015.01.002>
 8. Faraji, A., Nematpour, M. & Ashriya, O. (2016). Systematic analysis of the positive and negative effects of Iran's tourism development with a future-research approach, *Social Studies of Tourism*, 5(9), 151-189. [In Persian]
 9. Ghanbari, S., Fatahi, A. & Nasiri, K. (2019). Measurement tourists' satisfaction of the quality of tourism services using the model Kano –SERVQUAL), case study: Papi Villages, KhoramAbad Township, and Province Loorestan. *Geographical Planning of Space*, 9(33), 115-130. doi: 10.30488/gps.2019.91876. [In Persian]
 10. Ghorbani, R., Zdvali, F. & Zadvali, Sh. (2013). Evaluation of the negative effects of tourism development on tourist-attracting villages (Case example: Kandavan village - Osko city), *Regional Planning*, 4(15), 103-118. [In Persian]
 11. Habibi, H., Monshizade, R. & Razavian, M.T. (2021). Survey of rural tourism status and its role in rural development with emphasis on entrepreneurship (Case study: The villages of Amlash and Rudsar). *Geographical Planning of Space*, 11(39), 239-260. doi: 10.30488/gps.2020.200679.3097. [In Persian]
 12. Hajinejad, A., Aghaei, V. & Hajipour, N. (2019). Evaluation the role of awareness by tourism attractions on ecotourism development (Case study: Awareness assessment of experts and tourists of Ardebil province). *Journal of Geography and Regional Development*, 16(2), 125-151. [In Persian]
 13. Hamzah, F. (2017). Analysis of ecotourism areas using TOPSIS model (Case study of Firouzkoh city, Tehran province, Iran), *New Attitudes in Human Geography*, 10(2), 191-202. [In Persian]
 14. Kamiani, S. & Eskandari, K. (2018). Investigating the relationship between ecotourism and the creation of rural employment opportunities with an emphasis on the role of climate (Case study: Masal city), *Geografia*, 17(60), 184-201. [In Persian]
 15. Kaseger, Sh. & Hashemi, S.Y. (2014). Investigating the sustainable development management strategy of ecotourism in Tenkabon city, *Architecture and Sustainable City*, 2(2), 11-22. [In Persian]
 16. Khosrowjerdi, M. & Nouripour, M. (2016). Identification of rural tourism development strategies in Drood Zan region: Integration of strategic planning models and artificial neural network. *Planning and Preparation of Space*. 21(1), 196-167. [In Persian]
 17. Ma, B., Cai, Z., Zheng, J. & Wen, Y. (2019). Conservation, ecotourism, poverty, and income inequality – A case study of nature reserves in Qinling, China. *World Development*, 115, 236–244. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.11.017>
 18. Majidi, H., Safarabadi, A. & Goli, A. (2017). Regional Spatial Planning of Rural Tourism Attractions with an Emphasis on Ecotourism Potentials of Kohgiluyeh-

- BoyerAhmad Province. *Journal of Research and Urban Planning*, 8(29), 61-82. [In Persian]
19. Maleki, M., Sartipi-pour, M., Tahbaz, M. & Maleki, A. (2014). Feasibility of ecotourism development of rural communities of Darrehshahr. *Space Economy & Rural Development*, 2(6), 74-96. [In Persian]
 20. Mirzaei, A., Fallah, N. & Istelazhi, A. (2018). Pathology of ecotourism in rural tourism sample areas of Kermanshah (Case study: Bistun district), *New Attitude in Human Geography*, 11(4), 375-388. [In Persian]
 21. Mohammadian Mosammam, H., Sarrafi, M., Tavakoli Nia, J. & Heidari, S. (2016). Typology of the ecotourism development approach and an evaluation from the sustainability view: The case of Mazandaran province, Iran. *Tourism Management Perspectives*, 18, 168-178. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2016.03.004>
 22. Mondino, E. & Beery, T. (2019). Ecotourism as a learning tool for sustainable development. The case of Monviso transboundary biosphere reserve, Italy. *Journal of Ecotourism*, 18(2), 107-121.
 23. Motlagh, E.Y., Hajjarian, M., Zadeh, O.H. & Alijanpour, A. (2020). The difference of expert opinion on the forest-based ecotourism development in developed countries and Iran. *Land Use Policy*, 94,104-549.
 24. Movahed, A., Kohzadi, S. & Abedinzadeh, F. (2014). Kurdistan province ecotourism development strategies using SWOT and QSPM model, *Applied Research of Geographical Sciences*, 14(32), 181-204. [In Persian]
 25. Najafi, A.A. & Najafi, K. (2020). Examining the challenges and hindrances in development of tourism in rural areas with an emphasis on hydrotherapy case study: Villages of Larijan district, Amol county. *Geographical Planning of Space*, 10(37), 245-258. [In Persian]
 26. Navabakhsh, M. & Rafiifar, M. (2010). A brief survey of the effects of tourists on the economic life of the people of Ziarat village, *Environment Preparation*, 3(9), 115-132. [In Persian]
 27. Nazmfar, N., Eshghei, A., Alavi, S. & Pourmoradian, S. (2019). Analysis of travel and tourism competitiveness index in Middle-East countries. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 24(6), 501-513. <https://doi.org/10.1080/10941665.2019.1590428>
 28. Niksirat, M., Baghiani, H. & Ghadiri Masoum, M. (2015). Ecotourism effects on sustainable development of desert rural areas set in rural villages Dhbala Shirkooh, Yazd province. *Geography and Environmental Planning*, 26(3), 131-148. [In Persian]
 29. Ocampo, L., Ebisa, J.A., Jefferson Ombe, J. & Escoto, M.G. (2018). Sustainable ecotourism indicators with fuzzy Delphi method – A Philippine perspective. *Ecological Indicators*, 93, 874-888. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2018.05.060>
 30. Pasape, L., Anderson, W. & Lindi, G. (2015). Good governance strategies for sustainable ecotourism in Tanzania, *Journal of Ecotourism*, 14(2-3), 145-165.
 31. Rafiee, M., Majidi, A. (2021). Feasibility study of rural ecotourism (Case study: Qaleh Qafeh Pa'in village in Minoodasht). *Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas*, 2(1), 59-75. [In Persian]

32. Rezvani, M., Nickraves, F. & Darban Astaneh, A. (2021). Assessing the ecotourism development capability in rural areas with an emphasis on local risk-taking in decision-making: The case study of Mazandaran province. *Town and Country Planning*, 13(2), 587-618. [In Persian]
33. Rivera, J.P.R. & Gutierrez, E.L.M. (2019). A framework toward sustainable ecotourism value chain in the Philippines. *Journal of Quality Assurance in Hospitality and Tourism*, 20(2), 123-142. <https://doi.org/10.1080/1528008X.2018.1492495>
34. Sadeghi, M. & Ghaedamini Harouni, A. (2020). Identifying the negative cultural effects of tourism on the host community (Case study: Deh Cheshmeh village). *Tourism Management Studies*, 15(52), 263-308. doi: 10.22054/tms.2021.50908.2291 [In Persian]
35. Sahneh, B. & Mohajer, E. (2016). Ecotourism development feasibility in mountainous villages of the township of Ali Abad Katoul. *Geographical Planning of Space*, 6(21), 193-212. [In Persian]
36. Statistical Center of Iran. (2016). Available at: <https://www.amar.org.ir>.
37. Sejasi, H., Sadeghlou, T. & Eftekhari, A. (2015). Assess and prioritize ecotourism entrepreneurship development strategies in rural region (Case study: River valley tourism in Tehran province). *Geographical Planning of Space*, 5(16), 71-88. [In Persian]
38. Seydaei, S.E., Moradi, N. & Ghayoor, H. (2013). Investigating and analyzing of ecotourism attractions and potentials in Urmia township using SWOT strategic model. *Geographical Researches*, 28(1), 107-142. [In Persian]
39. Shoji, Y. & Tsuge, T. (2015). Heterogeneous preferences for winter nature-based tours in sub-frigid climate zones: A latent class approach. *Tourism Economics*, 21, 387-407. <https://doi.org/10.5367/2Fte.2013.0350>
40. Taghdisi, A., Soltani, Z. & Kiyani S. (2014). The role of ecotourism in job opportunities and income. *Geographical Researches*, 28(4), 152-137. [In Persian]
41. Tavallaei, S., Riyahi, V., Afrakhte, H. & Shabani, A. (2013). Review of capabilities and solutions on rural tourism development in district of Kahak in Qom province. *Human Geography Research*, 45(4), 103-118. doi: 10.22059/jhgr.2013.36138. [In Persian]
42. UNWTO. (2012). *Tourism in the Green Economy: Background Report* Madrid, Spain and UNEP: Nairobi, Kenya.
43. Varesi, H., Sarwar, H., Mobaraki, O. & Abdollahzadeh, M. (2011). Feasibility of ecotourism attractions in Ardabil province. *Geography and Planning*, 16(40), 175-199. [In Persian]
44. Wang, S.H., Lee, M.T., Château, P.A. & Chang, Y.C. (2016). Performance indicator framework for evaluation of sustainable tourism in the Taiwan coastal zone. *Sustainability*, 8(7), 1-13.

